

บทที่ 4

วิธีอ่านวรรณกรรมอังกฤษและวรรณกรรมอเมริกัน

เพื่อให้การศึกษาวรรณคดีอังกฤษและวรรณคดีอเมริกันของนักศึกษาดำเนินไปในแนวอันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองทั้งในปัจจุบันและในอนาคต และเพื่อให้การศึกษานี้ลุล่วงไปด้วยดี นักศึกษาคควรจะต้องจุดประสงค์ที่แน่นอนและมีคุณค่าในการศึกษาวรรณคดีอังกฤษและวรรณคดีอเมริกัน

เมื่อมีจุดประสงค์ที่แน่นอนและมีคุณค่าแล้ว การศึกษาวรรณคดีอังกฤษและวรรณคดีอเมริกันก็ควรดำเนินไปในแนวอันจะนำไปสู่จุดประสงค์ที่ตั้งไว้

ในบทที่สาม เราได้พิจารณาถึงคุณประโยชน์ต่าง ๆ ที่วรรณกรรมอังกฤษและวรรณกรรมอเมริกันอาจมีต่อนักศึกษาไทย ถ้านักศึกษาไทยต้องการได้คุณประโยชน์ต่าง ๆ เหล่านี้ การอ่านวรรณกรรมอังกฤษและวรรณกรรมอเมริกันของนักศึกษาก็ควรจะดำเนินไปในลักษณะควบคู่ดังนี้คือ

- (1) อ่านเอาความซาบซึ้ง (reading for appreciation)
- (2) อ่านแบบวิเคราะห์ (reading for analysis)

การอ่านเอาความซาบซึ้งจะช่วยให้นักศึกษาได้รับความรื่นรมย์และได้รับประสบการณ์ที่แปลกและใหม่อย่างเข้มข้นพอสมควร

การอ่านแบบวิเคราะห์จะช่วยให้นักศึกษาเข้าใจข้อคิดที่ใหม่ แปลกและลึกซึ้ง เข้าใจวัฒนธรรมอังกฤษและวัฒนธรรมอเมริกัน และเข้าใจว่าการเขียนภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพนั้นควรทำอย่างไร

การเรียนทั้งสองแบบนี้เกี่ยวพันกันอยู่

ในขั้นต้น นักศึกษาต้องเข้าใจวรรณกรรมอังกฤษและวรรณกรรมอเมริกันที่ตนศึกษา ได้ดีพอสมควร จึงจะมีความซาบซึ้ง (appreciation) ในวรรณกรรมนั้น ๆ ได้

ความซาบซึ้งที่ได้รับนั้นมีใช่ความพอใจแต่อย่างเดียว แต่เป็นความเข้าใจในขั้นสูงขึ้นไปอีก ความเข้าใจในขั้นนี้เป็นสิ่งที่ช่วยให้นักศึกษาอาจตัดสินใจได้ว่า สิ่งใดมีค่าควรแก่การเรียน แบบวิเคราะห์ (analysis) และส่วนประกอบของแต่ละสิ่งที่หยิบมาวิเคราะห์นั้นมีลักษณะและมีความหมายอย่างไร

เป็นต้นว่า นักศึกษาต้องเข้าใจโคลงชื่อ "She Dwelt Among the Untrodden Ways" ดีพอสมควรจึงจะเกิดความซาบซึ้งในโคลงนั้น ในขั้นนี้นักศึกษาจะได้รับความรู้และได้รับประสบการณ์อันเกิดจากข้อความของโคลงบทนี้ และความซาบซึ้งนี้เองจะดึงดูดใจ นักศึกษาให้อยากติดตามความหมายของโคลงให้ลึกซึ้งลงไปอีก จนเกิดความเข้าใจที่ใหม่ แปลกและลึกซึ้งกว่าที่เคยมีอยู่ก่อนอ่านโคลงนี้ ในเวลาเดียวกัน นักศึกษาจะได้รับความรู้เข้าใจ บางส่วนของวัฒนธรรมของคนอังกฤษ โดยถูกกระตุ้นจากแนวความคิดและวิธีเสนอความคิดของ William Wordsworth กวีผู้แต่งโคลงบทนี้ ผู้ซึ่งเป็นชาวอังกฤษและมีชีวิตอยู่ในระยะต่อเนื่อง ระหว่างปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 และครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 19 ท้ายที่สุดนักศึกษา จะถูกจูงใจให้แยกแยะลักษณะของโคลงบทนี้ เพื่อค้นหาว่า เหตุใดโคลงบทนี้จึงจับใจผู้อ่าน ทั่ว ๆ ไป การวิเคราะห์จะช่วยให้นักศึกษามองเห็นวิธีใช้ภาษา วิธีเสนอข้อความ และวิธีเสนอ ข้อคิดของ Wordsworth ว่าทำอย่างไร

จากคำอธิบายข้างบนนี้ นักศึกษาคงเข้าใจดีด้วยว่า การเรียนแบบเอาความซาบซึ้ง ควรจะมาก่อนการเรียนแบบวิเคราะห์

1. การอ่านวรรณกรรมอังกฤษและวรรณกรรมอเมริกันเพื่อความซาบซึ้ง

ความซาบซึ้ง (appreciation) ในวรรณกรรมนั้น คือการเข้าถึงความงามของวรรณกรรมทั้งความงามในด้านลักษณะ (form) และความงามในด้านเนื้อหา (content) เมื่อเราซาบซึ้งในวรรณกรรม เราเข้าถึงสิ่งที่ผู้ประพันธ์พยายามจะหยิบยื่นให้แก่เราผ่านตัวอักษรที่ ประกอบกันขึ้นเป็นวรรณกรรมนั้น ๆ

ความซาบซึ้งในวรรณกรรมแต่ละชิ้นย่อมต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจที่แตกต่างกันออกไป ลักษณะอันนี้แหละที่ทำให้วรรณกรรมบางชิ้นง่ายแก่การซาบซึ้งโดยคนหมู่มาก และบางชิ้นก็ซาบซึ้งได้โดยเพียงคนกลุ่มน้อย

อย่างไรก็ดี เราก็คงพอจะกล่าวได้ว่า การอ่านวรรณกรรมอังกฤษและวรรณกรรมอเมริกันให้เกิดความซาบซึ้งนั้น นักศึกษาจะต้องมีพื้นฐานความรู้ภาษาอังกฤษดีพอสมควร และวิธีอ่านที่ถูกต้อง

พื้นฐานความรู้ภาษาอังกฤษที่ดีพอสมควร จะช่วยให้นักศึกษาไม่ต้องเสียเวลาค้นหาความหมายของแต่ละคำ แต่ละประโยค หรือแต่ละอนุเขต (paragraph) จนไม่อาจเข้าใจลักษณะและความหมายของบทประพันธ์ทั้งบท หรือไม่อาจมองเห็นความสัมพันธ์ของแต่ละส่วนของบทประพันธ์ได้ทั่วถึงในเวลาเดียวกัน

จุดมุ่งหมายของการอ่านเพื่อความซาบซึ้ง คือการพยายามเข้าถึงความหมายความคิดและความรู้สึกที่ผู้ประพันธ์ส่งถึงผู้อ่านผ่านตัวอักษรออกมา ดังนั้น วิธีอ่านที่ถูกต้องจึงควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

ขั้นต้น อ่านด้วยความสนใจ จะมองผ่าน ๆ แบบรีบอ่านหนังสือพิมพ์มิได้

ขั้นที่สอง ต้องปล่อยใจไปกับเนื้อหาของวรรณกรรมที่อ่านอยู่ ไม่ใช่คอยนี้เกออยู่เรื่อยว่านี่เป็นเรื่องแต่งขึ้น หรือมัวเอาใจใส่กับไวยากรณ์ หรือศัพท์ที่ผู้ประพันธ์ใช้

ขั้นที่สาม อ่านด้วยใจที่บริสุทธิ์ ไม่ควรตั้งใจไว้ก่อนว่า เราควรจะชอบวรรณกรรมชิ้นนี้เพราะเป็นวรรณกรรมที่ได้รับการยกย่อง หรือไม่ควรชอบวรรณกรรมชิ้นนั้นเพราะประพันธ์โดยนักเขียนที่ไม่มีใครเอ่ยถึง และเมื่ออ่านแล้วถ้าเราพอใจหรือไม่พอใจก็ไม่ควรจะหักล้างความรู้สึกของตนโดยเอาคำวิจารณ์ของผู้อื่นมาถือเป็นกฎเกณฑ์

ขั้นที่สี่ ในขณะที่อ่านอยู่ควรระวังไว้อ่านวรรณกรรมชิ้นนั้น ๆ จบลงโดยสมบูรณ์ก่อนที่จะสรุปความเข้าใจและความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวละครแต่ละตัว ข้อคิดแต่ละข้อ หรือเกี่ยวกับวรรณกรรมชิ้นนั้นเอง ถ้าไม่ทำดังนี้ จะเป็นการยากแก่นักศึกษาในการพยายามเข้าใจความหมายที่ผู้ประพันธ์เสนอไว้ได้ถูกต้อง เป็นต้นว่า ผู้ที่ซิงเกิดความรำคาญ Hamlet เสียแต่ต้นที่ตัดสินใจไม่ได้ในปัญหาหลาย ๆ เรื่อง มักจะพลอยมองข้ามความจริงที่คลี่คลายออกมาเป็นลำดับว่า แท้จริงนิสัยของ Hamlet นั้นเป็นคนกล้าหาญ และเมื่อมีหลักฐานพอที่จะแน่ใจได้ Hamlet ก็ตัดสินใจโดยฉับไวและปฏิบัติการโดยเด็ดขาด

ขั้นที่ห้า ในขณะที่อ่านอยู่ควรค้นหาความหมายในวรรณกรรมนั้นอย่างถี่ถ้วน ค้นไม่เฉพาะแต่ในประโยคต่าง ๆ ที่ผู้ประพันธ์เขียนไว้ แต่ค้นหาให้เลยไป ดังที่เราพูดว่า ค้นหาความหมายในช่องว่างระหว่างบรรทัด (To get the meaning between the lines) ค้นหาความหมายแม้แต่ในสัญลักษณ์ (symbols) เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ผู้ประพันธ์ใช้ เช่น ความหมายของดอกกุหลาบแดง เสียงระฆังส่งวิญญาณ ภาพพระอาทิตย์ตก ฯลฯ ค้นหาความหมายในชื่อ

บทประพันธ์ เช่น ในชื่อนวนิยายเรื่อง *For Whom the Bell Tolls, Cakes and Ale,* และ *Splendor in the Grass*

ขั้นที่หก ทำให้เป็นกลางในการวิเคราะห์ตัวละคร เหตุการณ์และข้อคิดต่าง ๆ ในวรรณกรรม พิจารณาหลักฐานข้อเท็จจริงต่าง ๆ ให้รอบคอบโดยยึดเหตุผลเป็นแนวทางเมื่อเข้าใจถูกต้องแล้ว จึงค่อยแสดงความรู้สึกออกมา

หลักทั้งหกข้อที่วามานี้ จะช่วยให้นักศึกษามีปฏิริยาต่อวรรณกรรมแต่ละชิ้นด้วยส่วนผสมอันได้สัดส่วนแห่งปัญญา (intellect) และอารมณ์ (emotion) ซึ่งจะนำไปสู่การซาบซึ้ง (appreciation) ในวรรณกรรมได้

2. การอ่านวรรณกรรมอังกฤษและวรรณกรรมอเมริกันเพื่อการวิเคราะห์

การวิเคราะห์วรรณกรรมอังกฤษและวรรณกรรมอเมริกัน คือการพิจารณาและแยกแยะวรรณกรรมอังกฤษและวรรณกรรมอเมริกันออกเป็นส่วน ๆ เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่ต้องการ

การวิเคราะห์นี้เป็นสิ่งจำเป็นแก่การอ่านวรรณกรรมอังกฤษและวรรณกรรมอเมริกัน เพื่อให้ได้ข้อคิดที่ใหม่ แปลก และลึกซึ้ง เพื่อให้เข้าใจวัฒนธรรมของคนอังกฤษและคนอเมริกัน และเพื่อเรียนรู้วิธีใช้ภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ

การอ่านแบบวิเคราะห์นี้ไม่ควรจะปะปนไปกับการอ่านเพื่อเอาความซาบซึ้ง แต่ควรทำตามหลัง

ขอให้เรามาพิจารณาวิธีอ่านแบบวิเคราะห์เป็นขั้น ๆ ไป โดยเริ่มจากการอ่านเพื่อปรับปรุงความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ

การอ่านวรรณกรรมอังกฤษและวรรณกรรมอเมริกันแบบวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ ควรดำเนินไปตามแนวดังต่อไปนี้

ขั้นแรก ขอให้สังเกตว่า ข้อเขียนตอนใดหรือชิ้นใดเป็นข้อเขียนที่มีประสิทธิภาพสูง นั่นคือ

(1) มีอิทธิพลโน้มน้าวหรือผลักดันให้เรา มีความคิด มีความรู้สึก และมีความต้องการไปในแนวที่ผู้ประพันธ์ต้องการได้มาก

(2) มีภาษาที่เหมาะสมกับเนื้อหา ผู้พูดหรือผู้เขียน ผู้ฟังหรือผู้อ่าน เวลาและสถานที่ใช้อย่างมาก

(3) มีภาษาที่กระจ่าง รัดกุม และผสมกลมกลืนกันดี

(4) มีภาษาที่ประหยัด และง่ายแก่การเข้าใจ

ขั้นที่สอง พิจารณาว่าสิ่งใดทำให้เกิดผลทั้งสี่ข้อดังที่ได้แจกแจงไว้ข้างบน ให้พิจารณา ดูวิธีสร้างโครงเรื่อง (story) วิธีสร้างอนุเขต (paragraph) วิธีสร้างประโยค (sentence) และ วิธีเลือกถ้อยคำมาใช้ (diction)

ขั้นที่สาม พิจารณาว่า มีการเน้น (emphasis) การทิ้งไว้ให้ผู้อ่านคิดเอาเอง (omission for special effect) การใช้สัญลักษณ์ (symbols) และการอาศัยผลแห่งการเชื่อมโยง ระหว่างคำหรือประโยคที่ใช้กับสิ่งอื่นที่มีความหมายกว้างขวาง (allusion) ได้อย่างไร ขอให้ นึกถึงการตั้งชื่อนวนิยายเรื่อง *For Whom the Bell Tolls* ของ Ernest Hemingway หรือ *Where Angels Fear to Tread* ของ E.M. Forster

ขั้นที่สี่ พิจารณาความเหมาะสมในความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบภายนอก คือ เจตนา สถานการณ์และสภาพของ "ผู้พูด" (speaker) ซึ่งอาจเป็นผู้ประพันธ์เองหรือตัวละคร ที่สร้างขึ้นมา กับองค์ประกอบภายใน คือ คำต่าง ๆ ที่ใช้ แล้วไตร่ตรองดูว่า อาจนำไปดัดแปลงใช้ให้เกิดประสิทธิภาพในข้อเขียนของเราเองได้อย่างไร

การอ่านวรรณกรรมอังกฤษและวรรณกรรมอเมริกันเพื่อให้ได้ข้อคิดที่แปลก ใหม่และ ลึกซึ้ง ควรดำเนินไปในแนวต่อไปนี้

ขั้นต้น ควรอ่านด้วยความตั้งใจว่า ต้องการจะทราบ ว่า ผู้ประพันธ์มีข้อคิดเรื่องอะไร ว่าอย่างไรบ้าง ถ้าไม่ตั้งใจและยึดมั่นอยู่กับความตั้งใจนี้ อาจมองข้ามความคิดแปลก ๆ ใหม่ ๆ และลึกซึ้งไปได้ เป็นต้นว่า นิทานคำกลอนเรื่อง *The Canterbury Tales* ของ Geoffrey Chaucer แผงข้อคิดไว้มาก ถ้าไม่ตั้งใจคอยสังเกตอยู่ก็อาจจะมองข้ามไปได้ เพราะมีวาทศิลป์ที่เล่น กับความน่าสนุกของนิทานนั้นเสีย นวนิยายเรื่อง *Gulliver's Travels* ของ Jonathan Swift และนิยายคำกลอนเรื่อง *The Rape of the Lock* ของ Alexander Pope ก็เช่นเดียวกัน แต่ในบทประพันธ์ เช่น *Civil Disobedience* และ *Walden* ของ Henry David Thoreau หรือ *Utopia* ของ Sir Thomas Moore ผู้ประพันธ์แสดงข้อคิดไว้โดยเด่นชัด ทำให้สังเกตเห็น ได้ง่าย

ขั้นที่สอง พยายามค้นหาความหมายที่ถูกต้อง ข้อคิดที่เสนอไว้ในวรรณกรรมอาจจะ ยากแก่การเข้าใจ เพราะเป็นความคิดที่เข้าใจได้ยากก็มี เพราะผู้ประพันธ์ขาดความรู้ความ สามารถที่จะอธิบายให้เข้าใจได้ง่ายก็มี และที่เป็นเพราะผู้ประพันธ์เจตนาซ่อนเร้นความคิด นั้นจากผู้อ่านบางประเภทก็มี ข้อวิจารณ์การเมืองของ Jonathan Swift แผงไว้อย่างแยบคาย ในบทความเรื่อง *A Modest proposal* และในนวนิยายเรื่อง *Gulliver's Travels* ส่วนข้อ

วิจารณ์การเมืองของ George Orwell ก็แฝงไว้อย่างมีศิลป์ในนวนิยายเรื่อง *The Animal Farm*

ขั้นที่สาม พยายามศึกษาข้อคิดเหล่านั้นโดยปราศจากอคติ โดยปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ทำใจให้กว้างขวาง ยอมรับพิจารณาข้อคิดต่าง ๆ โดยถี่ถ้วน ไม่ด่วนตัดสินว่า ถูกหรือผิด ดีหรือเลวเสียแต่แรก

(2) พยายามตีความหมายของข้อคิดเหล่านั้นจากข้อเขียนและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดและที่เกี่ยวข้องจริง ๆ เท่านั้น

(3) พยายามแยกความหมายของข้อคิดเหล่านั้นออกจากความรู้ความเข้าใจความเห็นและความรู้สึกของเราเอง เช่น อย่าปล่อยให้ความเชื่อในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของเรานำให้เราแปลความหมายของข้อคิดเหล่านั้นผิดไป และเราจะเห็นด้วยกับข้อคิดเหล่านั้นหรือไม่ก็ตาม เมื่อจะบรรยายข้อคิดเหล่านั้นเราก็บรรยายไปตามตรงไม่บิดเบือน

(4) พยายามคิดว่า ข้อคิดที่พบในวรรณกรรมนั้น พ้องกับข้อคิดของนักเขียนคนเดียวกัน หรือนักเขียนอื่นใดในทีใดอีกบ้าง หรือว่าข้อคิดเหล่านี้แอบแฝงอยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ใดบ้างในประสบการณ์ของท่าน

(5) พยายามคิดว่า อาจนำข้อคิดเหล่านี้มาใช้ประโยชน์อันใดได้บ้าง

การอ่านวรรณกรรมอังกฤษและวรรณกรรมอเมริกันเพื่อรู้วัฒนธรรมอังกฤษและวัฒนธรรมอเมริกัน ควรทำดังต่อไปนี้

ในขั้นต้น หากความรู้เสียก่อนว่า วัฒนธรรมนั้นหมายถึงอะไร กล่าวโดยย่อวัฒนธรรมคือสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อให้การดำรงชีพเป็นไปโดยมีประสิทธิภาพและมีคุณค่า สิ่งแวดล้อมนี้อาจจะเป็นสิ่งของ เช่น ขวานหิน รถไถลาน หรือ ยานอวกาศ อาจเป็นพิธี เช่น พิธีขอบคุณพระเจ้า พิธีรับศีลจุ่ม พิธีต้อนรับวีรบุรุษ อาจเป็นวิทยาการ เช่น วิธีล่าปลาวาฬ วิธีเลี้ยงและอบรมเด็ก หรือความรู้เรื่องดวงดาวต่าง ๆ และความเป็นไปในจักรวาล อาจเป็นความเชื่อ (belief) เช่น การเชื่อว่ามีหรือไม่มีพระเจ้า การเชื่อว่ามีหรือไม่มีนรกและสวรรค์ การเชื่อว่าคนควรมีความเสมอภาคทางกฎหมาย อาจเป็นสุภาษิต เช่น “เวลาเป็นเงินเป็นทอง” อาจเป็นวิธีปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน เช่น การสัมผัสมือเมื่อทักทายกัน การให้อาณัติสัญญาณในการขับรถ การใช้ช้อนส้อมรับประทานอาหาร ฯลฯ

ขั้นที่สอง การค้นหาส่วนประกอบต่าง ๆ ของวัฒนธรรมนี้ให้ค้นทั้งทางตรง (ตามที่ผู้ประพันธ์ได้พรรณนาไว้ให้) และทางอ้อม (ตามที่อ่านได้จากบุคลิกภาพของผู้ประพันธ์)

ขั้นที่สาม บันทึกส่วนประกอบของวัฒนธรรมที่อ่านพบโดยครบถ้วน คือ บันทึกทั้งส่วนที่ต่างกันและส่วนที่เหมือนกับวัฒนธรรมไทย และบันทึกเป็นหมวดหมู่ให้ถูกต้องเข้าใจง่าย คือ แยกออกเป็นวัฒนธรรมอังกฤษส่วนหนึ่ง และวัฒนธรรมอเมริกันอีกส่วนหนึ่ง ในแต่ละส่วนควรจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อให้สะดวกแก่การบันทึกและการค้นหาในภายหลัง การจัดเป็นหมวดหมู่นี้ นักศึกษาอาจอาศัยแบบที่นักมานุษยวิทยา (anthropologist) จัดไว้ เช่น แบบของ Edward T. Hall ในหนังสือชื่อ *The Silent Language*

ขั้นที่สี่ คอยตรวจสอบดูว่า ส่วนประกอบที่ได้บันทึกไว้เป็นกรณียกเว้นหรือเป็นกรณีปกติ แล้วเก็บไว้เฉพาะส่วนที่เป็นกรณีปกติ ตัวละครในนวนิยายอเมริกันเรื่องหนึ่งอาจทำอะไรแปลก ๆ ผิดชาวบ้าน จะถือเอาว่าเขาเป็นตัวอย่างของวัฒนธรรมอเมริกันมิได้

ขั้นที่ห้า ตรวจสอบดูว่า บันทึกที่ทำได้ตรงกับข้อสังเกตจากปรากฏการณ์ในชีวิตจริง หรือจากการค้นหาจากแหล่งค้นหาอื่น ๆ เช่น ตำราว่าด้วยวัฒนธรรม ภาพยนตร์ หนังสือเล่าเรื่องการใช้ชีวิตในประเทศนั้น ๆ หรือจากศิลปกรรมแขนงอื่น ๆ หรือไม่

ขั้นที่หก พิจารณาดูว่า อาจนำความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์นี้ไปใช้ประโยชน์อันใดได้บ้าง

คำถามท้ายบท

- 1) สภาวะจิตขณะอ่านวรรณกรรมเพื่อความซาบซึ้งกับสภาวะจิตขณะอ่านวรรณกรรมเพื่อวิเคราะห์ เหมือนกันหรือต่างกัน? ลักษณะเป็นเช่นไร?
- 2) การซาบซึ้งกับวรรณกรรมและการขบคิดปัญหาต่าง ๆ ในลักษณะเพื่อฝัน เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร? สัมพันธ์กันหรือไม่? อย่างไร?
- 3) การวิเคราะห์วรรณกรรมเหมือนกันหรือแตกต่างกันกับการวิเคราะห์ความจริงรอบตัวอย่างไร?
- 4) การแฝงความจริงไว้เบื้องหลังวัตถุ อាកาณ หรือถ้อยคำนั้นมีหรือไม่ในชีวิตจริง? เหมือนหรือแตกต่างจากที่พบในวรรณกรรมอย่างไร?
- 5) การอ่านวรรณกรรมตามแนวคิดของหนังสือนี้จะทำให้ผู้อ่านเป็นคนชนิดใด?